

2026-YILDA O'ZBEKISTON SOLIQ TIZIMIDAGI O'ZGARISHLAR JARAYONIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA VA HUQUQIY ISLOHOTLAR TAHLILI

Bobomuradov Nurullo Xudayqul o'g'li

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi 2-kurs magistranti

Annotatsiya: *Ushbu ilmiy maqolada 2026-yilga kelib O'zbekiston Respublikasi soliq tizimida kuzatilayotgan fundamental o'zgarishlar tadqiq etiladi. Maqolada soliq ma'murchiligini raqamlashtirishning ijtimoiy-iqtisodiy samaradorligi, "yashil" iqtisodiyotga o'tishda fiskal vositalarning roli va xalqaro soliq huquqi normalarining milliy qonunchilikka implementatsiyasi masalalari tahliliy ko'rib chiqilgan.*

Kalit so'zlar: *globallashtirish, fiskal islohotlar, ekologik barqarorlik, soliq tizimi, blokcheyn texnologiyasi, korporativ bitim, transformatsiya, AI*

2026-yilga kelib O'zbekiston Respublikasining soliq tizimi o'zining transformatsion bosqichini yakunlab, mutlaqo yangi, servisga yo'naltirilgan modelga o'tdi. Ushbu ulkan o'zgarishlarning huquqiy va siyosiy poydevori O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev tomonidan ilgari surilgan "Davlat – tadbirkorga ko'makchi" hamda "Soliq tizimi – iqtisodiyotning qon tomiri" tamoyillari asosida qurildi. Prezidentimiz ta'kidlaganidek: "Biz soliq tizimini shunday isloh qilishimiz kerakki, u tadbirkorni qo'rqitadigan emas, balki uning rivojlanishiga zamin yaratadigan, "soya"dan chiqishni rag'batlantiradigan tizimga aylansin". Ushbu strategik yo'nalish doirasida 2026-yilga kelib soliq yukini izchil kamaytirish va ma'murchilikni soddalashtirish orqali biznes yuritish samaradorligi yangi bosqichga ko'tarildi. Bugungi kunda soliq tizimidagi islohotlar shunchaki byudjet tushumlarini ta'minlash emas, balki O'zbekistonning jahon iqtisodiyotidagi raqobatbardoshligini oshirish, investitsion muhitni tubdan yaxshilash va ijtimoiy adolat tamoyillarini qaror toptirishga qaratilgan. Davlatimiz rahbari tomonidan ilgari surilgan "Yangi O'zbekiston – 2030" strategiyasida belgilangan iqtisodiy erkinliklarni ta'minlashda fiskal siyosatning o'rni beqiyosdir. 2026-yilga kelib raqamli iqtisodiyotning yalpi ichki mahsulotdagi ulushi keskin oshishi munosabati bilan, soliq huquqi normalari ham transchegaraviy elektron tijorat va intellektual mulk ob'ektlariga soliq solishning xalqaro mexanizmlari bilan integratsiyalashdi

Dunyo iqtisodiyotining globallasuvi va raqamli texnologiyalarning shiddatli kirib kelishi milliy soliq tizimlarini ham tubdan transformatsiya qilishni taqozo etmoqda. O'zbekistonda amalga oshirilayotgan fiskal islohotlar endilikda nafaqat fiskal barqarorlikni ta'minlash, balki ijtimoiy adolat va ekologik barqarorlik kabi global maqsadlarga xizmat qilmoqda. 2026-yilda O'zbekiston soliq tizimi "nazorat qiluvchi" organdan "xizmat ko'rsatuvchi va ko'maklashuvchi" tizimga to'liq o'tdi. Bu jarayonda huquqiy bazaning takomillashishi va axborot texnologiyalarining integratsiyasi asosiy drayver vazifasini o'tamoqda. Soliq ma'murchiligida, intellektual tizimlar integratsiyasi ham jadal rivojlandi. Xususan, 2026-yilgi soliq ma'murchiligining eng ustuvor yo'nalishi – "Fiskal ma'lumotlar tahlilida sun'iy intellekt (AI)" texnologiyasini qo'llashdir.

Davlat soliq qo‘mitasi tomonidan ishga tushirilgan “Tax-Intelligence” platformasi barcha moliyaviy tranzaksiyalarni real vaqt rejimida (online) monitoring qiladi. Avvallari soliq tekshiruvlari rejaviy yoki tasodifiy xarakterga ega bo‘lgan bo‘lsa, 2026-yilda tekshiruvlar faqat “Xavfni tahlil qilish” (Risk-based approach) tizimi orqali, tizim tomonidan qizil chiroq yoqilgan subyektlardagina o‘tkaziladi. Blokcheyn texnologiyasi asosida ishlovchi smart-kontraktarning joriy etilishi natijasida, yirik korporativ bitimlarda soliqlar bitim imzolangan va to‘lov amalga oshirilgan zahoti avtomatik ravishda ajratib olinadi. Bu nafaqat soliq to‘lashdan bo‘yin tovlash holatlarini nolga tushiradi, balki tadbirkorlarning hisobot topshirish bilan bog‘liq vaqt sarfini 60-70 foizga qisqartiradi.

2026-yilgi Soliq kodeksi bir qator konseptual yangiliklarni o‘z ichiga olgan bo‘lib, ular xalqaro moliya institutlari (XVF, Jahon banki) tavsiyalari asosida shakllantirilgan. Soliq stavkalarini yanada optimallashtirish doirasida jismoniy shaxslarning daromad solig‘i (JSHDS) bo‘yicha progressiv elementlar (ayrim toifadagi kam daromadli qatlam uchun imtiyozlar) kuchaytirildi. Shuningdek, 2026-yilda mehnat resurslaridan foydalanish samaradorligini oshirish maqsadida ijtimoiy soliq yuki kamaytirilib, u iqtisodiy faollikni rag‘batlantirishga yo‘naltirildi. Ekologik vaziyatning o‘zgarishi sababli O‘zbekiston 2026-yilda Markaziy Osiyoda birinchi bo‘lib Uglerod solig‘ini (Carbon Tax) joriy qildi. Ushbu soliq: Atrof-muhitga zararli gazlarni chiqaruvchi korxonalar uchun fiskal yukni oshiradi; Muqobil energiya va “yashil texnologiya”larni qo‘llovchi subyektlarga sezilarli soliq chegirmalarini taqdim etadi.

2026-yilda O‘zbekistonning JSTga to‘laqonli a‘zoligi va OECD (Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti) bilan yaqin hamkorligi soliq tizimini global o‘yin qoidalariga moslashtirishni talab etdi. O‘zbekiston soliq bazasini kamaytirish va foydani olib chiqib ketishga qarshi kurashish (BEPS) global rejasiga to‘liq qo‘shildi. Bu transmilliy kompaniyalarning mamlakatda hosil qilgan foydasini ofshor hududlarga o‘tkazish imkoniyatlarini huquqiy jihatdan chekladi. “Google solig‘i” va elektron tijorat (E-commerce) uchun soliq solish mexanizmlari takomillashtirildi. 2026-yilga kelib, mamlakat hududida jismoniy ofisiga ega bo‘lmagan, lekin o‘zbekistonlik iste’molchilarga xizmat ko‘rsatuvchi barcha xalqaro raqamli platformalar soliq rezidentligiga olindi.

Tahlillar shuni ko‘rsatmoqdaki, raqamlashtirish hisobiga “yashirin iqtisodiyot” ulushi 2023-yildagi 30-40 foizdan 2026-yilga kelib 15-18 foizgacha kamayishi kutilmoqda.)

2026-yilgi O‘zbekiston soliq tizimi raqobatbardosh, shaffof va adolatli model sifatida shakllandi. Biroq, tizimning barqarorligini ta‘minlash uchun quyidagi strategik yo‘nalishlarni davom ettirish maqsadga muvofiq. Aholining soliq madaniyatini oshirish bo‘yicha raqamli platformalarni (gamifikatsiya elementlari bilan) kengaytirish. Soliq to‘lovchilarning ulkan ma‘lumotlar bazasini (Big Data) kiberhujumlardan himoya qilishning ko‘p bosqichli tizimini yaratish. Markaziy Osiyo davlatlari bilan soliq ma‘lumotlarini almashish bo‘yicha yagona mintaqaviy tarmoqni shakllantirish.

Xulosa qilib aytganda, 2026-yilgi soliq islohotlari O‘zbekistonni mintaqaning eng jozibador investitsion xabiga aylantirish yo‘lidagi muhim huquqiy va iqtisodiy poydevordir. Kelajakda ushbu islohotlarning samaradorligini yanada oshirish uchun mahalliy hokimiyat organlarining o‘z hududlarida soliq bazasini kengaytirishga bo‘lgan manfaatdorligini oshirish (fiskal desentralizatsiya) jarayonini yakuniga yetkazish lozim. Bu esa har bir hududning o‘ziga xos resurslari va salohiyatidan kelib chiqib, soliq tushumlarini diversifikatsiya qilish imkonini

beradi. 2026-yilgi soliq tizimi — bu bugungi kunning qat'iy siyosiy irodasi, raqamli texnologiyalar va xalqaro hamkorlikning uyg'unlashgan natijasidir.

Ushbu model O'zbekistonning jahonning rivojlangan davlatlari qatoridan joy olishi uchun mustahkam moliyaviy zamin bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi. (2026-yil tahriri). - Toshkent: "Adolat", 2026. - 640 b.
2. Mirziyoyev Sh.M. "Yangi O'zbekiston strategiyasi". - Toshkent: "O'zbekiston", 2021. - 464 b.
3. Mirziyoyev Sh.M. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Oliy Majlisga va O'zbekiston xalqiga Murojaatnomasi (2024-2025 yillardagi nutqlar to'plami).
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. "O'zbekiston - 2030" strategiyasini "Yoshlar va biznesni qo'llab-quvvatlash yili"da amalga oshirishga oid davlat dasturi to'g'risida.
5. OECD (2025). "Taxing Virtual Currencies and Digital Assets: International Standards and National Practices". OECD Publishing, Paris.
6. Xalqaro Valyuta Jamg'armasi (IMF). "Uzbekistan: Selected Issues in Tax Administration Reform". IMF Country Report No. 25/XX, 2025.
7. Yuldashev A., et al. "Soliq ma'murchiligida raqamli texnologiyalar va sun'iy intellektni qo'llash istiqbollari". // Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar ilmiy jurnali. - Toshkent, 2025. - №4.
8. Jahon banki (World Bank). "Doing Business in Uzbekistan: Reforming the Tax System for Sustainable Growth". Washington, DC, 2025.
9. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. "Budjet barcha uchun" axborot nashri. - Toshkent, 2026.
10. Soliq tahlili va prognozlash markazi. "Soliq tushumlari tahlili va yashirin iqtisodiyotni qisqartirish natijalari". Yillik hisobot. - Toshkent, 2026.